

Výkladové poznámky k biblickým veršom z úlohy č. 12 Od severu a juhu do Nádhernej krajiny

Nedeľa: Proroctvá o Perzii a Grécku

(Dan 11,1-4 SEKP) ¹*V prvom roku médskeho Dária som stál pri ňom, aby som mu pomáhal a ochraňoval ho. ²Teraz ti však oznámim pravdu. V Perzii povstanú ešte traja králi. Štvrtý si nahromadí viac bohatstva ako ostatní. Keď sa posilní svojím bohatstvom, vyburcuje všetko proti gréckemu kráľovstvu. ³Objaví sa bohatiersky kráľ. Bude mocne vládnuť a robiť, čo sa mu zapáči. ⁴No ako rýchlo povstal, tak bude jeho kráľovstvo rozbité a rozdelené na štyri svetové strany. Nie však medzi jeho potomkov. Nebude to už taká ríša, akej vládol on, lebo jeho kráľovstvo bude vyvrátené a dostane sa iným, mimo nich.*

v. 1: Prvý verš priamo nadväzuje na 10,21. Posol (pravdepodobne Gabriel)¹ pokračuje v popise udalostí, ktoré stoja za (alebo skôr nad) udalosťami pozemskými. V texte "som stál pri **ňom**, aby som **mu** pomáhal", nevieme jednoznačne zistiť komu pomáhal, môže ísť o Dária, alebo o Michaela, o ktorom je reč v predchádzajúcom verši. Na túto otázku však neexistuje jednoznačná odpoveď. "Ku komu (o kom) hovorí, však nepovie (adresát, rovnako ako autor reči, nie je uvedený). Ak je ním Daniel (zrejme už v 11,2 oslovený), alebo kráľ, alebo Echad, ktorý potrebuje pomoc Michaela (Dan 10,13.21), nie je asi podstatné. Nejasný adresát zrejme smeruje zacielenie reči na čitateľa textu."²

"Prvý rok médskeho Dária" nás vracia k posolstvu deviatej kapitoly, kde Daniel dostal videnie o sedemdesiatich týždňoch.

v. 2: "Teraz ti oznámim pravdu" dosl. "a teraz spôsobujem rozprávanie pravdy k tebe" to nadväzuje na 10,21 kde hovoril: "skutočne spôsobujem rozprávanie k tebe čo je zapísané v spise pravdy". "Obidve formulácie (v Dan 10,21 aj v Dan 11,2) totiž oznamujú, že programom je sama "pravda" (je to po Dan 10,1.21 už tretie upozornenie na pravdu), ktorú autor chce svojou rečou pre niekoho rozhlásiť. Nie však len informovať, ale uviesť do nej. "Pravda" je obsahom priamej reči v Dan 11."³

Hovorí sa tu o štyroch perzských kráľoch. "Nachádzame sa v čase vlády Kýra (ktorého regentom bol Dárius), môžeme z toho vyvodiť, že spomínaní traja králi sú v poradí Kambyses (539-521), Dárius (521-485), Xerxes (485-465), a štvrtý kráľ nie je nikto iný ako Artaxerxes (465-424)."⁴ Artaxerxes mal zo všetkých perzských panovníkov najluxusnejší dvor, ale zato

---

¹ STEFANOVIČ a podobne aj DOUKHAN hovoria o Gabrielovi, zatiaľ čo BENEŠ necháva túto otázku otvorenú a pridáva možnosti, že by autorom tejto priamej reči mohol byť Echad (jeden) alebo Michael.

² BENEŠ, Jiří. Kniha o Bohu soudci: *Teologie knihy Daniel*. Praha: Advent-Orion, 2015. 178 s. ISBN 978-80-7172-762-0. str. 137.

³ BENEŠ, Jiří. Kniha o Bohu soudci: *Teologie knihy Daniel*. str. 138.

⁴ DOUKHAN, Jacques. *Túžba zeme: Štúdia proročkej knihy Daniel*. Martin: Advent Orion, 1996. 250 s. ISBN 80-88719-59-3. str. 185.

aj najviac zaťažoval svojich poddaných daňami. Svoje bohatstvo používal na podplácanie kráľov jednotlivých gréckych mestských štátov, aby bojovali proti sebe.⁵

vv. 3-4: "Bohatský kráľ" nie je nik iný ako Alexander Veľký. Ktorý dobyl obrovský kus sveta za veľmi krátku dobu, no po jeho skorej smrti bola jeho ríša rozdelená medzi jeho štyroch generálov.

Verše 2-4 popisujú konflikt medzi dvoma mocnými ríšami, Perziou a Gréckom, teda konflikt medzi "východom a západom"⁶. Od piateho verša sa dostávame do ďalšieho celku jedenástej kapitoly, ktorý ide až do dvadsiateho verša.

Pondelok: Proroctvá o Sýrii a Egypte

(Dan 11,5-7 SEkP) ⁵*Zmocnie kráľ juhu, ale jedno z jeho kniežat bude silnejšie ako on a bude panovať. Jeho vláda bude nesmierna. ⁶Po niekoľkých rokoch sa spoja: dcéra kráľa juhu príde za kráľom severu, aby urobila dohodu. Neudrží si však svoju moc, ani jej potomstvo neprežije. Bude vydaná ona, jej sprievodcovia, jej syn i ten, ktorý bol jej oporou. ⁷Na jeho mieste vzíde z jej koreňov výhonok. Vytiahne proti vojsku, vstúpi do pevnosti kráľa severu a dokáže na nich svoju moc.*

v. 5-7: Od piateho verša sa začína riešiť nový konflikt medzi severom a juhom. Medzi biblistami však zostáva stále otvorené, koho konkrétne postavy v tomto oddieli predstavené reprezentujú v rámci dejín. Najväčšia časť komentátorov sa zhoduje v tom, že sa tu jedná o vojnu medzi Ptolemájovcami (ovládali Egypt - hl. mesto Alexandria) a Seleukovcami (ovládali oblasť Sýria - hl. mesto Antiochia). Takýto výklad prezentuje vo svojom komentári STEFANOVIČ. Kráľ severu potom môže predstavovať rímsku moc a opovrhnutý kráľ nábožensko-politickú mocnosť.

Exkurz - duchovný výklad:

Naproti tomu DOUKHAN túto pasáž vykladá iným spôsobom, keď konflikt medzi severom a juhom datuje až do "obdobia po Rímskej ríši"⁷ a stotožňuje ho "s obdobím malého rohu u Dan 7 a 8"⁸. DOUKHAN stotožňuje kráľa severu (už od 5. verša) priamo s mocnosťou označenou ako malý roh v Dan 7 a 8. To, že sa používa všeobecné a nepriame vyjadrenie sever a juh "svedčí o prechode na duchovnú rovinu"⁹. Sever má spojitosť s malým rohom, pretože ten pochádza zo severu. "Sever predstavuje moc zla, ktorá má v úmysle zaujať Božie miesto."¹⁰ V Zjavení je táto mocnosť reprezentovaná Babylonom. Spojenie Babylonu so severom máme aj v iných častiach SZ (napr. Iz 14,13-14). Babylon tu nepredstavuje

⁵ Viac o histórii perzských vládcov pozri: FENSHAM, F. Ch. The New International Commentary of the Old Testament: *The Book of Ezra and Nehemiah*. Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Co. 1982. s. 268. eISBN 978-1-4674-0585-0. [Kindle version]. str. 9-16.

⁶ STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. Praha: Advent-Orion, 2019. 367 s. ISBN 978-80-7172-640-1. str. 309.

⁷ DOUKHAN, Jacques. Túžba zeme: *Štúdia proročkej knihy Daniel*. str. 186

⁸ tamtiež, str. 187.

⁹ tamtiež, str. 190.

¹⁰ tamtiež, str. 190.

historický štátny útvar, ale mocnosť s určitou duchovnou charakteristikou. Podobne v tomto výklade figuruje aj juh zosobnený Egyptom. "Juh symbolizuje v biblickej tradícii ľudskú moc bez Boha. Zmienka o juhu sa spája s Egyptom a zvlášť s faraónom a jeho pyšným popieraním Boha."¹¹ (viď Ex 5,2) Sever teda predstavuje cirkevnú moc, ktorá sa stavia na Božie miesto, z ľudu za ktorý zápasí Boh (význam mena Izrael), sa stáva ľud, ktorý chce zápasíť za Boha. Juh je zasa symbolom "filozofických a politických hnutí, ktoré chcú poprieť existenciu Boha."¹²

Postavy, ktoré tu vychádzajú do popredia nie sú konkrétne pomenované ako to bolo v prípade konfliktu medzi Perziou a Gréckom. BENEŠ nám ponúka ďalší pohľad. Všimá si, že tieto postavy jednájú kauzatívne (tak dokáže jednať iba Boh). "Priama reč v Dan 11 tak pokračuje v štýle nepriameho svedectva o Božom riadení udalostí v knihe Daniel, kedy správa o Božom zasahovaní do diania je ukrytá v popise jednania postáv, u čoho sú používané kauzativy. Tieto postavy jednájú väčšinou negatívne a ako negatívne postavy predstavujú nástroje Božieho súdu, rovnako ako je tomu v Dan 7,23-25; 8,11-12.23-25 a 9,26."¹³

Utorok: Rím a knieža zmluvy

(Dan 11,18-22 SEkP) ¹⁸*Potom sa zameria na ostrovy a mnohé obsadí. No jeden vojvoda urobí koniec jeho výsmechu, no nielen to, potupu mu odplatí.* ¹⁹*Obráti teda pozornosť na pevnosti jeho krajiny, ale potkne sa, padne a stratí sa.* ²⁰*Na jeho miesto sa postaví iný, ktorý privedie vyberača s kráľovskou slávou. Po niekoľkých dňoch sa však zlomí, no nie hnevom ani bojom.* ²¹*Na jeho miesto nastúpi opovrhnutý muž bez udelenia kráľovskej hodnosti. Nenápadne pritiahne a úskokmi sa zmocní kráľovstva.* ²²*Vojenské oddiely sa pred ním odplavia a budú rozbité, ako aj knieža zmluvy.*

Verše 16-17 poukazujú na snahu spojenectvo medzi severom a juhom, avšak toto spojenectvo zlyhá. Verše 18-20 popisujú koniec kráľa severu. Od verša 21 vystupuje do popredia nová postava "opovrhnutý muž". "Až do tohto okamžiku nebola žiadna postava označená slovom 'odporný' alebo 'opovrzeniahodný'. Nasledujúce verše uvádzajú dôvod, prečo je tento kráľ označený týmto spôsobom. Táto osoba nemá žiadne zákonné právo na trón, získava ho ako uchvatiteľ. Namiesto aby víťazil v konvenčných vojnách, volí stratégiu lichotenía a ľstí - rovnako ako to robil malý roh v Dan 8,25."¹⁴

"Fráza 'vojvoda [knieža] zmluvy' nadväzuje na frázu 'ľud vojvodu' v Dan 9,25, ktorá označuje Boží ľud a vojvoda tak Boha. Fráza súčasne upozorňuje na spojitosť Boha so zmluvou a nepriamo tak potvrdzuje, že základný zámer výpovedí o Bohu v knihe Daniel je určený súvislosťou s právom a spravodlivosťou Boha sudcu."¹⁵

---

¹¹ tamtiež, str. 191.

¹² tamtiež, str. 193.

¹³ BENEŠ, Jiří. Kniha o Bohu soudci: *Teologie knihy Daniel*. str. 139-140.

¹⁴ STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. str. 319.

¹⁵ BENEŠ, Jiří. Kniha o Bohu soudci: *Teologie knihy Daniel*. str. 139.

Streda: Nasledujúca mocnosť

(Dan 11,31-36 SEkP) ³¹*Jeho vojská povstanú a znesvätia svätyňu i pevnosť. Odstránia ustavičnú obeť a postavia ohavnú modlu.* ³²*Tých, čo prestupujú zmluvu, ľstivo zvedie. No ľudia, ktorí poznajú svojho Boha, posilnia sa a budú konať.* ³³*Múdri z ľudu budú mnohých poučať, ale za istý čas zaváhajú pre meč, oheň, zajatie a plienenie.* ³⁴*Keď klesnú, dostane sa im malej pomoci a mnohí sa k nim úlisne pripoja.* ³⁵*Aj niektorí z múdrych v skúške zneistejú pre triedenie a očistu medzi nimi až do konca čias, totiž do určeného času.* ³⁶*Kráľ bude konať svojvoľne, bude sa vyvyšovať a vypínať nad každého boha. Aj proti Bohu bohov bude hovoriť opovážlivé veci. Bude úspešný, až kým sa nedovrší hnev, lebo sa splní to, čo bolo určené.*

v. 31: Opäť tu máme podobnosť s aktivitou malého rohu. "Táto mocnosť rovnako ako malý roh v Dan 8, povedie svoj útok proti svätyňi a každodenným obetiam. Každodennú obeť vo svätyňi nahradí pustošiacou ohavnosťou, čo znamená modlársky prístup k Bohu pri bohoslužbách."¹⁶ Oproti Dan 9,24.26 tu nie je použitý výraz *qodeš* "Posväcujúci" ale *miqdaš* "svätyňa". Pri štúdiu Dan 9 sme si ukázali, že Boh používa negatívnu mocnosť malý roh ako prostriedok svojho súdu. Zrušením starého typu kultickej prevádzky (chrámovej služby) sa otvára nový typ služby (zmluva rozšírená z Izraelského národa pre všetkých). Tu v 11. kapitole však táto negatívna mocnosť stavia modloslužobný systém ako falošnú alternatívu.

vv. 32-33: V týchto veršoch vystupuje do popredia Boží ľud. "Konkrétne podoba toho, ako Boží ľud ovplyvňuje svoje okolie, je vyjadrená štyrmi slovesami - kauzatívami v množnom čísle popisujúcimi jednanie jeho ľudu. Oni dosl. 'spôsobujú posilnenie, porozumenie a prezieravosť' (Dan 11,32.33), ale tiež 'jednajú svojvoľne' (ČEP, dosl. 'spôsobujú svojvoľné jednanie' v Dan 11,32 i 12,3)."¹⁷ To, že Boží ľud môže spôsobovať svojvoľné jednanie korešponduje s Danielovou kajúcnou modlitbou, kde spomína "jednali svojvoľne".

vv. 34-36: "Prezieraví (múdri) sú v knihe Daniel tí ľudia, ktorí boli poučení prostredníctvom Božieho zjavenia a dôverujú Božím prorockým výrokom. Výsledkom prenasledovania bude, že prezieraví a kajúcní ľudia, zo zmienených mnohých, budú skúšaní, tribení a bielení v príprave pre dobu konca, ktorá nastane iste v stanovený čas."¹⁸

Štvrtok: Záverečné udalosti

(Dan 11,40-45 SEkP) ⁴⁰*Na konci času sa stretne v boji s kráľom juhu, ale kráľ severu proti nemu vyrazí s vozmí, jazdcami a mnohými loďami. Vpadne do krajov a preženie sa nimi ako povodeň.* ⁴¹*Príde aj do Nádhernej krajiny. Mnohé krajiny padnú. Z jeho ruky však uniknú Edóm, Moáb i poprední z Ammónčanov.* ⁴²*Rozprestrie svoju moc nad krajinami. Ani Egypt neunikne.* ⁴³*Bude spravovať zlaté a strieborné poklady a všetky vzácnosti Egypta.*

¹⁶ STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. str. 323.

¹⁷ BENEŠ, Jiří. Kniha o Bohu soudci: *Teologie knihy Daniel*. str. 146.

¹⁸ STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. str. 323.

Aj Libijčania a Kúšijci za ním budú kráčať. ⁴⁴Keď ho vystrašia správy z východu a zo severu, vytiahne s veľkou zúrivosťou, aby zničil a vyhladil mnohých. ⁴⁵Osadí svoje kráľovské stany medzi morom a medzi nádherným svätým vrchom. Dôjde však k svojmu koncu a nik mu nepomôže.

Opovrhnutý kráľ tu vystupuje ako kráľ severu (k trónu prišiel svojimi intrigami). STEFANOVIČ túto pasáž komentuje nasledovne:

Armáda severu bude v dobe konca bojovať s vozmi a jazdou (Dan 11,40), čo je detail, ktorý pripomína vojnovú moc Egypta (Ex 15,1-4; Dt 17,16). Navyše sa k armáde Severu... pripojí obrovské loďstvo, čo je fráza, ktorá v tejto kapitole popisuje vojnovú moc kittim alebo ľudu zo západných pobrežných oblastí (Dan 11,30). Kráľ Severu vybavený celou touto škálou vojenskej výzbroje znovu vytiahne... zaplaví mnoho krajín (Dan 9,26; 11,10) vrátane zaslúbenej zeme (Dan 8,9). Tri krajiny uniknú jeho nadvláde: Edom, Moab a prední z Ammonovcov... Tieto tri susedné krajiny boli príbuznými Izraela (Gn 19,36-38; 25,30)... Sú tu zmienené preto, aby čitateľovi pripomenuli prejavy Božej milosti voči ľuďom nežidovského pôvodu v starozákonnej dobe (Rachab, Rut, Naaman, Nebukadnesar, Kýros,...). Dôjde k dobytíu Egypta... a podmaní si krajiny, ktoré ležia na západ a na juh od Egypta... Severný kráľ plne ovládol juh, sever a západ. Potom, s výnimkou východných oblastí, ovládne aj krajinu medzi moriami a chrámovú horu... Kráľ postaví svoje prepychové stany od morí k hore svätej nádhery... A práve v okamihu, keď sa bude zdať, že víťazstvo má na dosah ruky, ho vystrašia správy z východu a zo severu. Východ má v Biblii trvalo pozitívnu konotáciu, zatiaľ čo sever môže mať ako pozitívny, tak aj negatívny význam. Tu, v kombinácii s východom je sever pozitívny... a naznačuje Boží zásah, ktorý popisuje Dan 12,1. Keď povstane Michael, bude tento kráľ Severu poslednej doby zničený a nikto mu nepomôže.¹⁹

Použité zdroje a literatúra

BENEŠ, Jiří. Kniha o Bohu soudci: *Teologie knihy Daniel*. Praha: Advent-Orion, 2015. 178 s. ISBN 978-80-7172-762-0.

Biblia Hebraica Stuttgartensia. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1997. ISBN 978-3-438-05222-3.

Biblia: Slovenský ekumenický preklad. 5. Vyd. (3. opravené vyd.) Banská Bystrica: Slovenská biblická spoločnosť, 2015. ISBN 978-80-85486-97-1.

DOUKHAN, Jacques. Túžba zeme: *Štúdia prorockej knihy Daniel*. Martin: Advent Orion, 1996. 250 s. ISBN 80-88719-59-3.

FENSHAM, F. Ch. The New International Commentary of the Old Testament: *The Book of Ezra and Nehemiah*. Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Co. 1982. s. 268. eISBN 978-1-4674-0585-0. [Kindle version].

STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. Praha: Advent-Orion, 2019. 367 s. ISBN 978-80-7172-640-1.

---

¹⁹ tamtiež, str. 326-327.